

Wybrane polityki WE

Anna Borowska
Anna Jabłońska
Katarzyna Matłąg
Anna Nikodym
Inga Romanowska
Ewelina Żmuda

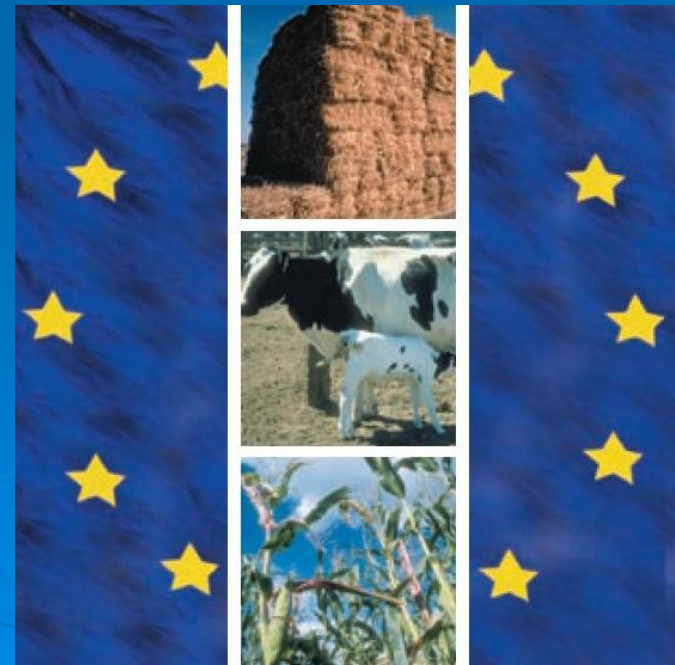
Geneza wspólnej polityki rolnej

Wspólna Polityka Rolna powstała w okresie odbudowywania Europy po II wojnie światowej. W latach 50-tych brakowało żywności, była ona droga, o niskiej jakości, a jej wybór był ograniczony. Zamierzeniem WPR było przezwyciężenie tych trudności przez stworzenie jednolitego podejścia do rolnictwa przez wszystkie kraje Unii Europejskiej.

WPR, czyli Wspólna Polityka Rolna, to polityka Unii Europejskiej, która ma na celu zapewnić rolnikom:

- **odpowiedni standard życia**
a konsumentom:
- **dostęp do bezpiecznej żywności**
po przystępnych cenach

Na początku lat 90-tych Wspólnota przeprowadziła istotną reformę polityki rolnej tzw. **Reformę McSharry'ego**

Założenia reformy McSharry'ego

- Poprawa równowagi na rynkach rolnych
- Wzmocnienie konkurencyjności rolnictwa Wspólnoty
- Bardziej ekstensywne sposoby gospodarowania w celu ochrony środowiska
- Zmniejszenie podaży produktów rolnych
- Zahamowanie tempa wzrostu wydatków na rynkach rolnych

Agenda 2000 jako kontynuacja reform McSharry'ego

Agenda 2000 była planem przyszłej polityki UE w świetle przewidywanego powiększenia Unii. Początkowo Agenda 2000 została przyjęta przez UE w marcu 1999 roku. W lipcu 2002 roku UE przedstawiła swoje kolejne propozycje reform WPR. Agenda zakładała bardziej rynkowe, a przez to mniej kosztowne dla wspólnotowego budżetu zorientowanie wspólnej polityki rolnej, w tym zwłaszcza o obniżenie cen interwencyjnych takich produktów, jak zboże, wołowina, chude mleko w proszku, masło.

Pojęcie Wspólnej Polityki Rolnej

Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską nie definiuje pojęcia WPR. W praktyce obejmuje ona środki polityki rynkowej (tzn. polityka rynkowo-cenowa) i polityki strukturalnej.

Cele Wspólnej Polityki Rolnej

- Zwiększenie produktywności rolnictwa w drodze wspierania postępu technicznego, racjonalizacji produkcji i optymalizacji zastosowania czynników produkcji, zwłaszcza siły roboczej
- Zapewnienie ludności rolniczej godziwych warunków życia, zwłaszcza przez zwiększenie dochodów osób zatrudnionych w rolnictwie

c.d.

- Stabilizacja rynków
- Zapewnienie zaopatrzenia w produkty rolne
- Zaopatrzenie konsumentów w produkty rolne po rozsądnych cenach

Podstawowe zasady WPR

- Jednolitość rynku
- Preferencja Wspólnoty
- Finansowa solidarność

W jaki sposób finansowana jest WPR?

- Pieniądze na wydatki związane z WPR pochodzą z budżetu ogólnego UE. Wydatki w ramach WPR na rozwój obszarów wiejskich są współfinansowane przez państwa członkowskie i UE.
- Budżet UE finansowany jest głównie z „zasobów własnych” Unii (cła, opłaty, podatek VAT oraz wpłaty państw członkowskich uzależnione od dochodu narodowego brutto (DNB)). Ostatnie źródło finansuje około trzy czwarte budżetu unijnego.

Wydatki na rolnictwo są finansowane ze środków pochodzących z dwóch funduszy stanowiących część budżetu ogólnego UE:

- ▣ Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG)
- ▣ Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW)

Zgodnie z podstawowymi regułami zarządzania finansowego WPR Komisja odpowiada za zarządzanie EFGR i EFRROW. Komisja z reguły nie zajmuje się dokonywaniem płatności na rzecz beneficjentów. Zgodnie z zasadą **zarządzania dzielonego** zadanie to jest powierzone państwu członkowskim, które działają za pośrednictwem 85 **krajowych i regionalnych agencji płatniczych**. Agencja płatnicza może wystąpić z wnioskiem o zwrot wydatków z budżetu UE pod warunkiem, że jest akredytowana zgodnie z zasadami ustalonymi przez Komisję.

Ile WPR kosztuje podatników?

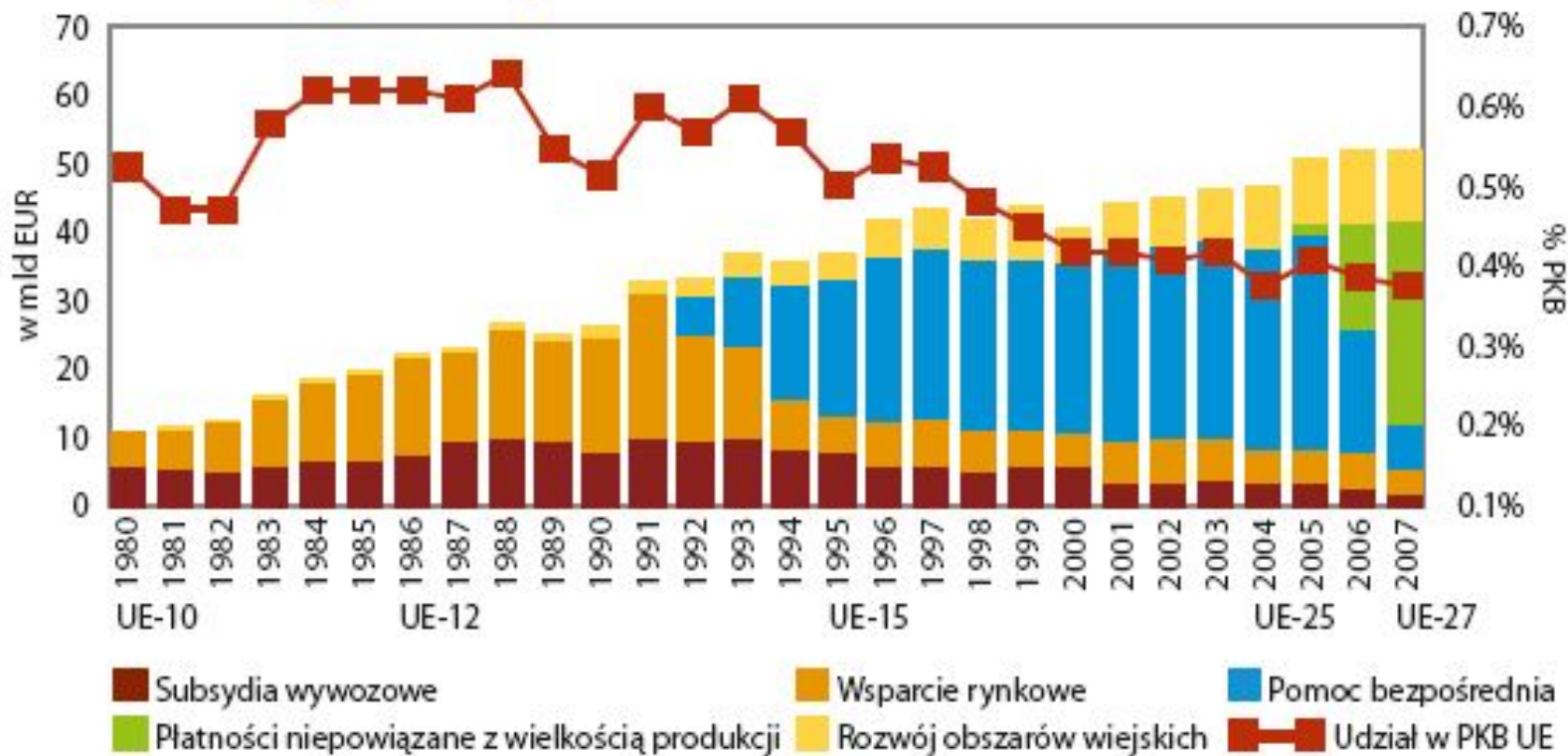
WPR kosztuje każdego obywatela UE około 30 eurocentów dziennie. Całkowity koszt WPR wynosi około 53 mld rocznie, czyli około 40 proc. ogólnego budżetu UE. WPR pochłania coraz mniejszą część budżetu: w 1984 r. odsetek ten wynosił aż 71 proc., w 2013 ma on wynieść zaledwie 33 proc.

Dlaczego niemal 40 proc. budżetu unijnego przeznaczana się na rolnictwo, a nie na inne sektory?

Jest to jedyny obszar polityki finansowany w całości z budżetu UE. Oznacza to, że wydatki na rolnictwo pochodzą z budżetu UE, a nie z budżetów krajowych. Dlatego też są one tak wysokie. Wydatki na **inne sektory**, takie jak badania, edukacja, transport, obronność, zabezpieczenia społeczne czy służba zdrowia, są o **wiele wyższe** – pochodzą jednak głównie z budżetów krajowych, a polityka ich dotycząca jest wdrażana przez poszczególne państwa członkowskie.

Ścieżka reformy WPR i wydatki w ramach WPR

Źródło: Komisja Europejska

Beneficjentami są wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej. Obecnie największym beneficjentem jest Francja.

Od 2009 r. każde państwo członkowskie ma obowiązek opublikować listę wszystkich beneficjentów płatności z tytułu WPR w celu zapewnienia pełnej **przejrzystości** oraz **odpowiedzialności**.

***INSTRUMENTY I
FILARY WPR***

Instrumenty WPR

- Jednolitość rynku europejskiego
  - Priorytet wspólnotowy
  - Solidarność finansowa
-

Jednolitość rynku europejskiego

- Swobodny przepływ towarów
- Jednakowe warunki konkurencji
- Jednolite regulacje rynku
  - Administracyjne
  - Sanitarne
  - Weterynaryjne

Priorytet wspólnotowy

- Pierwszeństwo zbytu. System ochrony:
  - cła,
  - kontyngenty,
  - licencje,
  - procedura antydumpingowa,
  - zmienne opłaty wyrównawcze

Solidarność finansowa

Dochody i wydatki pochodzą z budżetu Wspólnoty. W ramach budżetu działa Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (FEOGA) składa się z dwóch sekcji:

- Gwarancji
- Orientacji

FEOGA

- Sekcja gwarancji:
  - finansuje wspólną politykę rolną
- Sekcja orientacji:
  - wspiera przekształcenia w rolnictwie w poszczególnych państwach UE

Sekcja gwarancji:

- subwencje dla producentów,
- finansowanie skupów interwencyjnych,
- utrzymanie ustalonego poziomu cen,
- finansowanie akcji pomocy żywnościowej Unii dla krajów rozwijających się.

Sekcja orientacji:

- rozwój i modernizacja terenów wiejskich
- wspieranie inicjatyw służących zmianom struktury zawodowej na wsi
- wspomaganie działań mających na celu zwiększenie konkurencyjności produktów rolnych
- restrukturyzacja oraz dostosowanie potencjału produkcyjnego gospodarstw do wymogów rynku
- wspieranie rozwoju ruchu turystycznego i rzemiosła
- rozwój i eksploatacja terenów leśnych
- inwestycje w ochronę środowiska
- wyrównywanie szans gospodarstw położonych na terenach górzystych i terenach dotkniętych kataklizmami

Od 2007 r. Fundusz Orientacji i Gwarancji rolnej został zastąpiony przez dwa nowe, tj. Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich (finansowanie działań z zakresu polityki rozwoju wsi) oraz Europejski Fundusz Gwarancji Rolnej (finansowanie działań z zakresu tzw. I filara WPR).

Cena jako instrument organizacji rynku rolnego

- Jednakowe ceny zbytu większości podstawowych artykułów rolnych
- Podtrzymanie dochodów rolników
- Interwencyjne zakupy nadwyżek
- Wysokie cła na importowane produkty

System cen pólódów rolnych

- Cena docelowa (kierunkowa, podstawowa)
- Cena interwencyjna (skupu)
- Cena progowa (cena minimalna)

I filar WPR

Określa politykę rynkowo-cenową :

- Stabilizacja rynku
- Podnoszenie produktywności
- Utrzymanie poziomu dochodów
  - Dopłaty bezpośrednie dla producentów

I filar WPR

I filar finansowany jest z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji w Rolnictwie (EAGGF) z Sekcji Gwarancji

Dopłaty Bezpośrednie

Dopłaty bezpośrednie

Stawka dla jednolitej płatności obszarowej na rok 2009 wynosić będzie ok. 119,87 euro/ha.

Stawka płatności uzupełniającej dla grupy upraw podstawowych wyniesie ok. 84,93 euro/ha, a stawka dla płatności zwierzęcej przyznawanej do trwałych użytków zielonych - ok. 118,84 euro/ha.

Stawki Płatności Bezpośrednich za 2008 rok

Rodzaj płatności	Stawka płatności
Jednolita Płatność Obszarowa (JPO)	339,31 zł/ha
Płatność uzupełniająca do powierzchni grupy upraw podstawowych (UPO)	269,32 zł/ha
Płatność uzupełniająca do powierzchni uprawy chmielu	407,60 zł/ha
Płatność uzupełniająca do powierzchni uprawy chmielu, do której przyznano płatność uzupełniającą do powierzchni uprawy chmielu za 2006 rok	591,50 zł/ha
Płatność uzupełniająca do powierzchni roślin przeznaczonych na paszę, uprawianych na trwałych użytkach zielonych (płatności zwierzęce)	379,55 zł/ha
Płatność cukrowa	39,45 zł/tonę
Płatności do upraw roślin energetycznych	152,85 zł/ha
Przejściowa płatność z tytułu owoców miękkich	1358,68 zł/ha
Oddzielna płatność z tytułu owoców i warzyw (płatność do pomidorów)	133,65 zł/tonę

II filar WPR

określa politykę strukturalną, mającą na celu wyrównywanie warunków rozwoju i zapewnienie odpowiedniego poziomu życia mieszkańcom wsi

- Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW)

Około 60% ludności w 27 państwach członkowskich mieszka na obszarach wiejskich, które zajmują około 90% terytorium Unii Europejskiej

Krytyka WPR

- Wysoki udział WPR w budżecie UE
- WPR jest nie do utrzymania, anachroniczna i niemoralna

*godzi się, by każda
krowa dostawała
euro dotacji podczas gdy
całym świecie ponad
musi przeżyć dzień za
kwoty?”*

Krytyka WPR

- Polityka rolna jest niezwykle scentralizowana – kluczowe decyzje podejmowane przez instytucje wspólnotowe

Krytyka WPR

- Kwoty mleczne ograniczające podaż w celu zapewnienia opłacalności produkcji
- Ograniczenia produkcyjne na rynku cukru

Krytyka WPR

- Głoszone hasło o potrzebie zachowania „europejskiego modelu rolnictwa” wraz z jego „wielofunkcyjnością” jako przykrywka usprawiedliwiająca kontynuację wsparcia rolnictwa w UE
- Nadmierna intensyfikacja produkcji, stanowiąca zagrożenie dla środowiska naturalnego, bezpieczeństwa żywności

Krytyka WPR

- Wysokie koszty administracyjne
- Złożoność przepisów

Nadzieje wiązane z wejściem Polski do UE

- Stabilizacja rynku rolnego w Polsce
- Skuteczniejsza kontrola pracy urzędników – zmniejszenie korupcji
- Zwiększenie zainteresowania obrotem ziemią rolną
- Szansa na poprawę efektywności ekonomicznej rolnictwa

Obawy związane z wejściem Polski do UE

- Wzrost cen surowców i półproduktów
- Obawa o utrudnienia w handlu z Rosją
- Obawa o los zakładów sektora przetwórstwa rolnego
- Konfrontacja z rolnictwem Europy Zachodniej oraz wysokimi standardami środowiskowymi i weterynaryjnymi

Obawy związane z wejściem Polski do UE

- Ograniczenie możliwości zbytu produktów rolnych
- Wyparcie polskiej żywności z rynku przez produkty zachodnie

Mity wejścia do UE

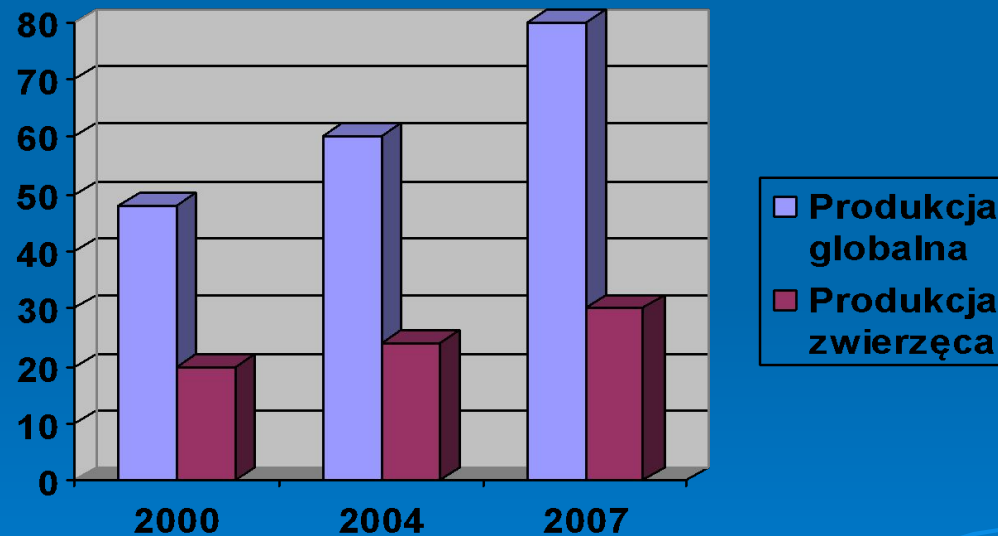
- W państwach Unii Europejskiej dominują "farmerskie" gospodarstwa wielkoobszarowe, z którymi polskie małe gospodarstwa nie mają szans konkurowania
- Polityka rolna UE jest zagrożeniem dla polskiego rolnictwa

Mity wejścia do UE

- Niemcy mieli się rzucić na zakup polskiej ziemi i w ten sposób "powrócić" na utraconą po wojnie ojcowiznę

Skutki wejścia do UE

- Pozytywny wpływ na produkcję w polskim rolnictwie

GLOBALNA PRODUKCJA ROLNICZA (W MLD ZŁ)

Skutki wejścia do UE

- Zaczęto chętniej zagospodarowywać pod uprawę dotychczas niewykorzystane rolniczo ziemie
- Zniesienie barier handlowych pokazało wysoką konkurencyjność cenową krajowych produktów rolnych

Skutki wejścia do UE

- Wzrost eksportu polskiej wołowiny i drobiu do krajów UE
- Początkowo dodatnie saldo w zagranicznym handlu wieprzowiną dopiero w 2008 r. osiągnęło ujemną wartość

Skutki wejścia do UE

- Szybki proces konwergencji cenowej produktów rolnych w Polsce w stosunku do cen głównych producentów Wspólnoty

Skutki wejścia do UE

- Wyraźny wzrost ceny mleka a w konsekwencji również ceny masła
- Skokowy wzrost cen wołowiny
- Zasady polityki interwencyjnej w UE określone były ze znacznym wyprzedzeniem, co pomagało w lepszym planowaniu działalności

Skutki wejścia do UE

- Boom inwestycyjny na wsi i przyspieszenie procesów modernizacyjnych gospodarstw
- Przyspieszenie procesu dezagraryzacji wsi i poprawa sytuacji na rynku pracy
- Pozytywny wpływ na rozwój sektora spożywczego

Co to są dopłaty bezpośrednie...?

Poziom dopłat wynosi odpowiednio:

- 25% w 2004
- 30% w 2005
- 35% w 2006
- 40% w 2007
- 50% w 2008
- 60% w 2009
- 70% w 2010
- 80% w 2011
- 90% w 2012
- 100% w 2013 i latach następnych

Wysokość maksymalna dopłat:

- W 2004 – 55%
- W 2005 – 60%
- W 2006 – 65%
- W 2007 – 70%
- W 2008 – 80%
- W 2009 – 90%
- W 2010 – 100%

Uproszczony system dopłat bezpośrednich...

- Od 2004 do 2006 r. z możliwością wydłużenia tego okresu o 2 lata,
- Przedłużenie systemu przez Komisję Europejską do 2013 roku.

W ramach tego systemu płatność otrzymywana przez rolnika w Polsce jest złożona z trzech części:

- Dopłaty podstawowe,
- Dodatkowe dopłaty do produkcji roślinnej,
- Dodatkowe dopłaty na produkcje zwierzęcą.

W Polsce system płatności obszarowych składa

się z:

- jednolitej płatności obszarowej (JPO)
- uzupełniających krajowych płatności obszarowych (UPO).
- płatność do upraw roślin energetycznych
- oddzielną płatność z tytułu OWOCÓW i warzyw (płatność do pomidorów)
- przejściowe płatności z tytułu owoców miękkich
- płatność cukrową
- pomoc do rzepaku
- pomoc finansową z tytułu wspierania gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW).

Odnawialne źródła energii...

- Do 2020 roku zwiększenie produkcji energii odnawialnej z 5-6% do 20%
- Wycofanie się UE z dopłat do uprawy wierzby.

Wypełnianie wniosków...

- W urzędach miasta i gminy,
- Strona internetowa ARiMR,
- Samodzielne wypełnianie.

Kurs Euro wpływ na wysokość dopłat...

Przykłady projektów;

- Realizacja projektu **Odnowa wsi,**
- Realizacja projektu **więcej, lepiej, ciekawiej,**
- **Lokalne Centrum Kształcenia Liderów**
- **Wiejskich,**
- **Mobilne Centrum Praktycznej Pani.**

STANY ZJEDNOCZONE

„spichlerz świata”

to jeden z największych eksporterów i producentów artykułów spożywczych

- Korzystne warunki naturalne
- Wydajne formy gospodarowania
- Wysokie nakłady kapitałowe

Stany Zjednoczone charakteryzują:

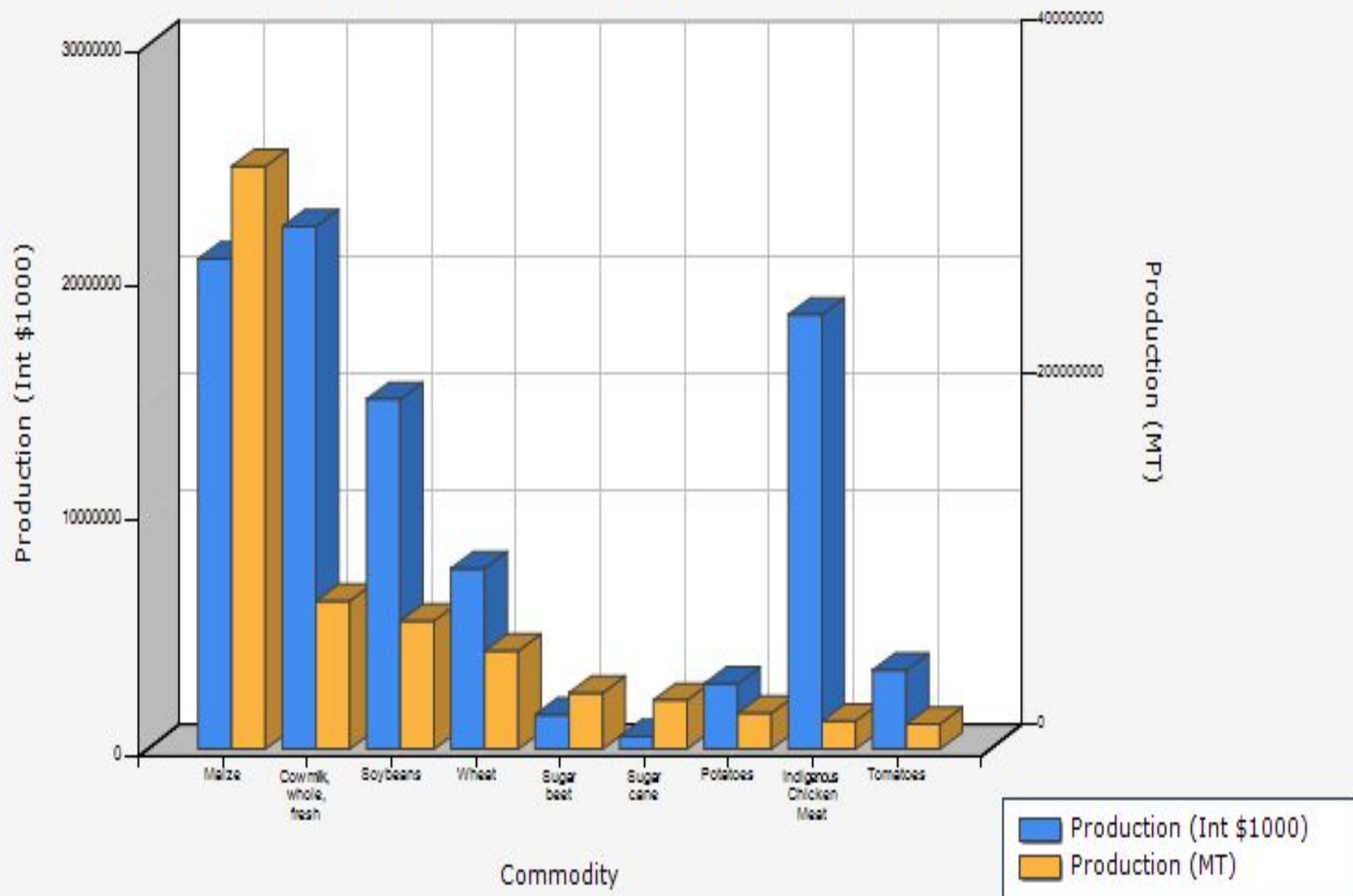
- Niski poziom zatrudnienia
- Wysoki poziom mechanizacji
- Zastosowanie mikroelektroniki i komputerów
- Melioracja
- Nawożenie i ochrona roślin
- Farmy – wielkoobszarowe gospodarstwa

Top production - United States of America - 2007

Chiny

- Powierzchnia kraju to 9mln 600tys km kwadratowych
- Powierzchnia pól uprawnych to 1mln 270tys km, czyli 10% powierzchni kraju (głównie wschodnie terytoria)
- 7% powierzchni pól uprawnych świata

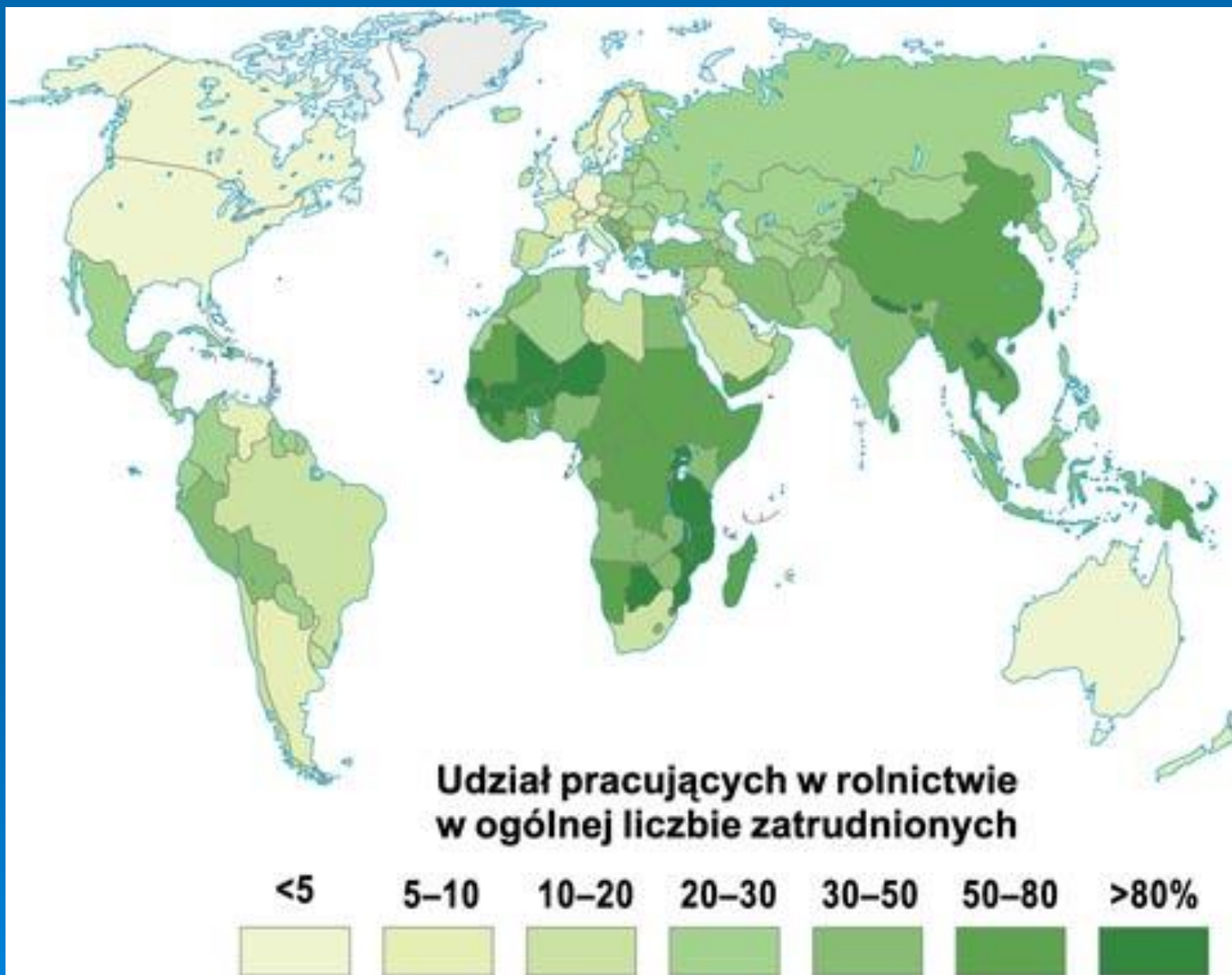
Chiny

- Bardzo wysoki poziom zatrudnienia w rolnictwie
  - Niski poziom mechanizacji rolnictwa
  - Ciągła rozbudowa systemów irygacyjnych i wzrost zużycia nawozów sztucznych
  - System uprawy tarasowej
-

Miejsce Chin na świecie w światowej produkcji

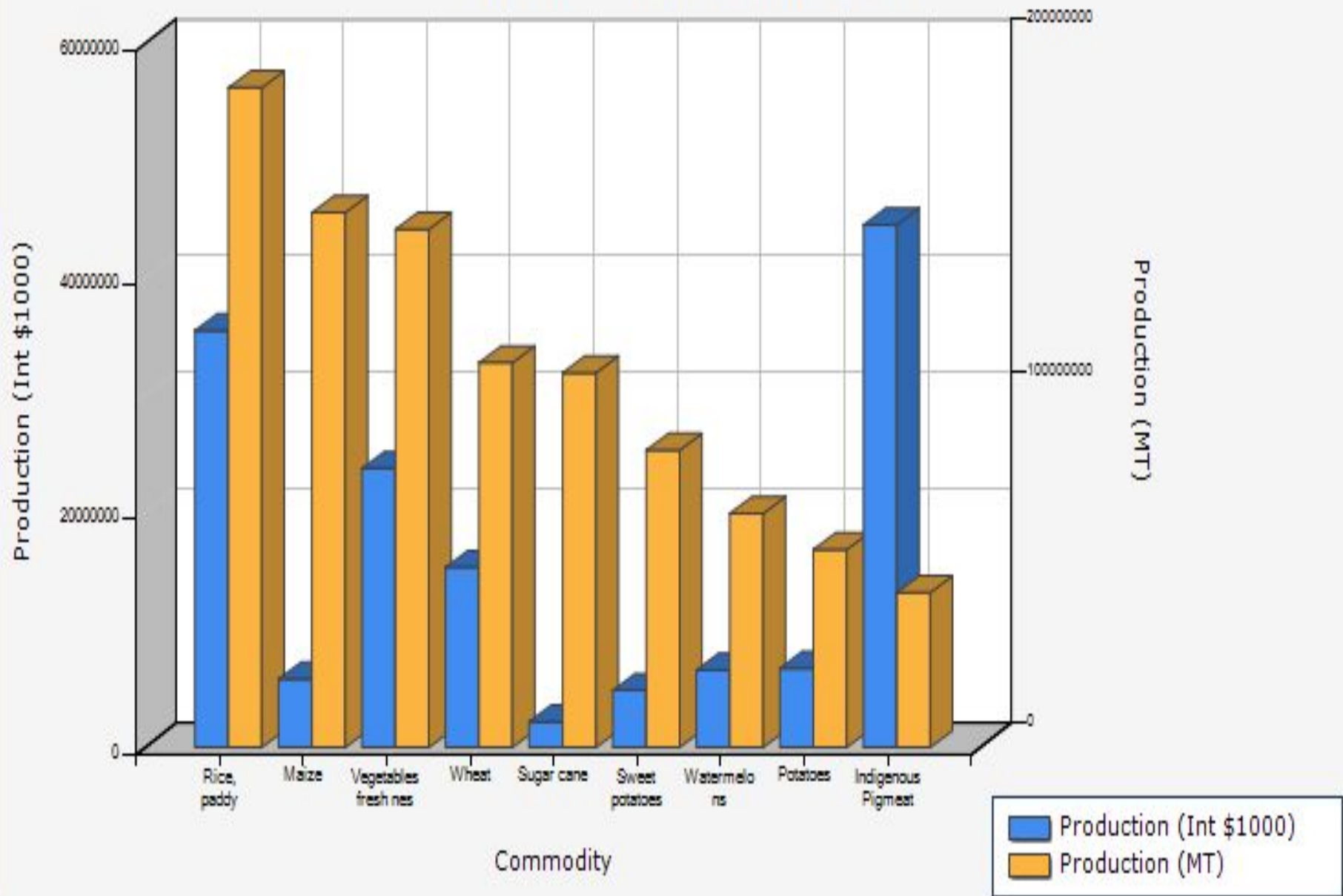
- 1 miejsce w zbiorach ryżu i pszenicy
- 1 miejsce w zbiorach tytoniu
- 1 miejsce w zbiorach bawełny
- 2 miejsce w zbiorach herbaty (po Indiach)
- 2 miejsce w zbiorach kukurydzy (po USA)
- 2 miejsce w połowie ryb morskich - 11,2 miliona ton

Atuty chińskich produktów rolnych:

- Niskie koszty pracy
- Niskie ceny chińskich produktów na świecie
- Dostosowywanie upraw do gustów mieszkańców państw docelowych eksportu

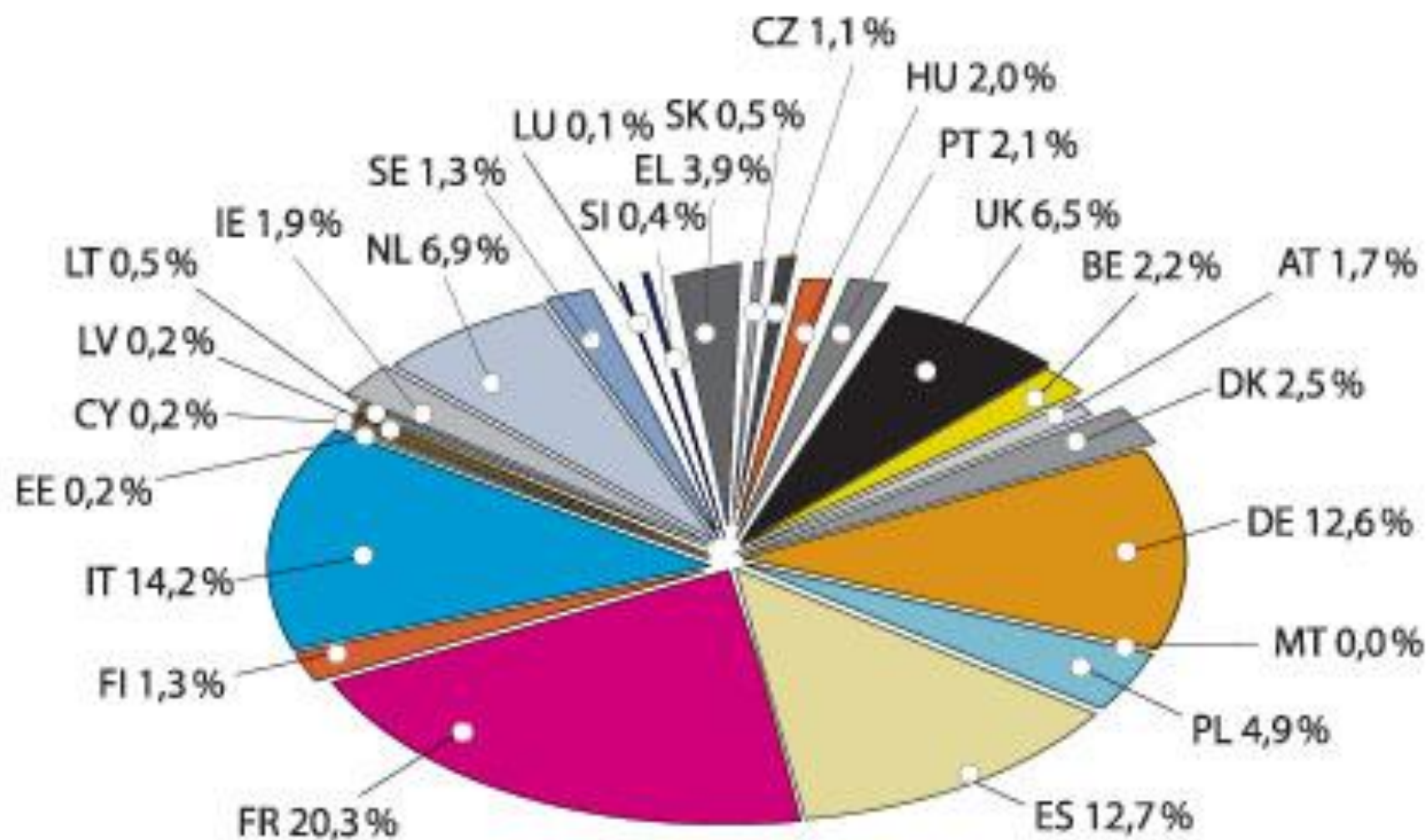
Top production - China - 2007

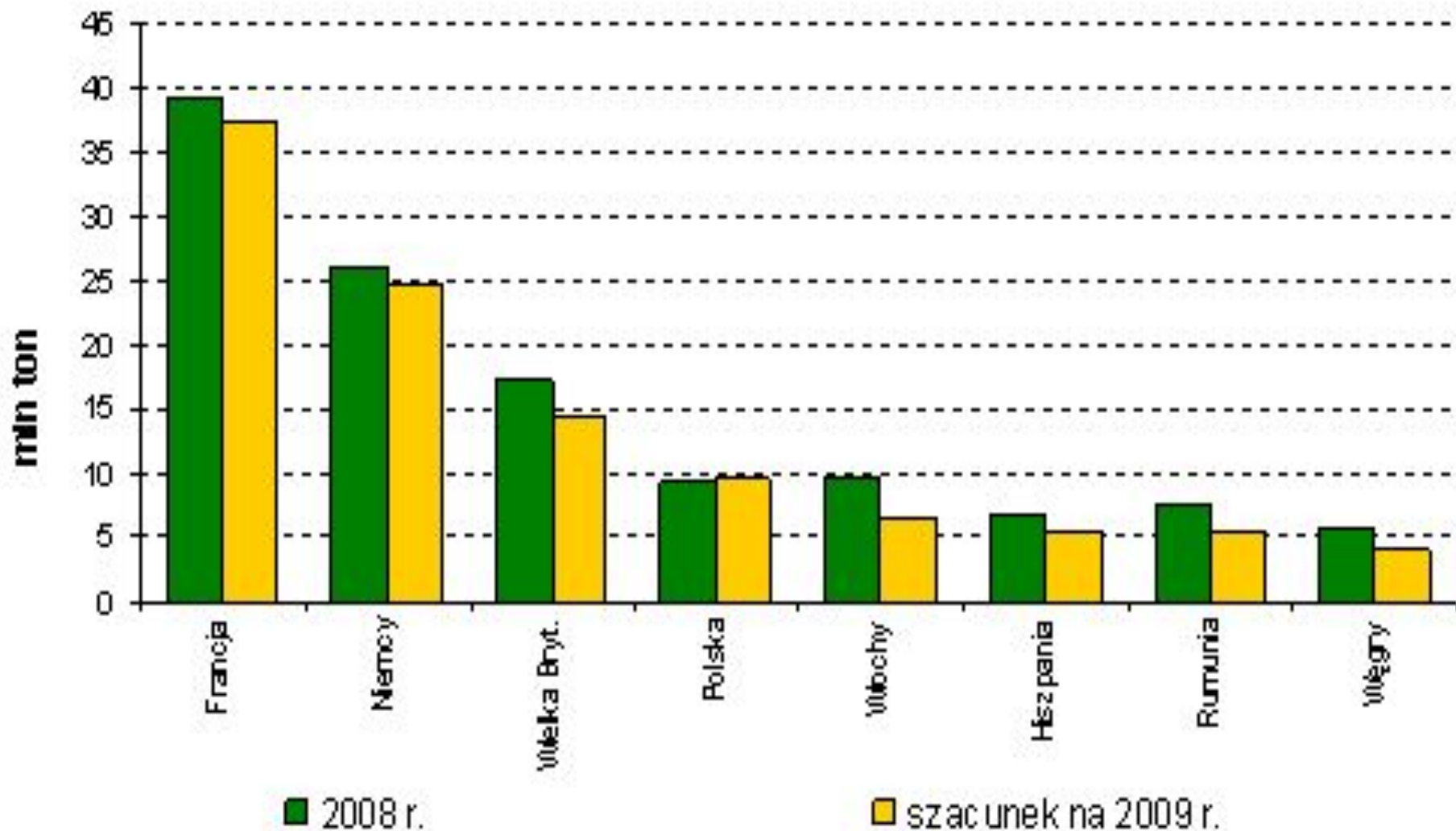
Unia Europejska

- **główny eksporter oraz największy światowy importer żywności, głównie z krajów rozwijających się**
- **bezpieczne, czyste i przyjazne dla środowiska metody produkcji, dostarcza produkty najwyższej jakości spełniające wymagania konsumentów.**
- **wspiera nie tylko produkcję żywności, ale także przyczynia się do promowania obszarów wiejskich jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku.**

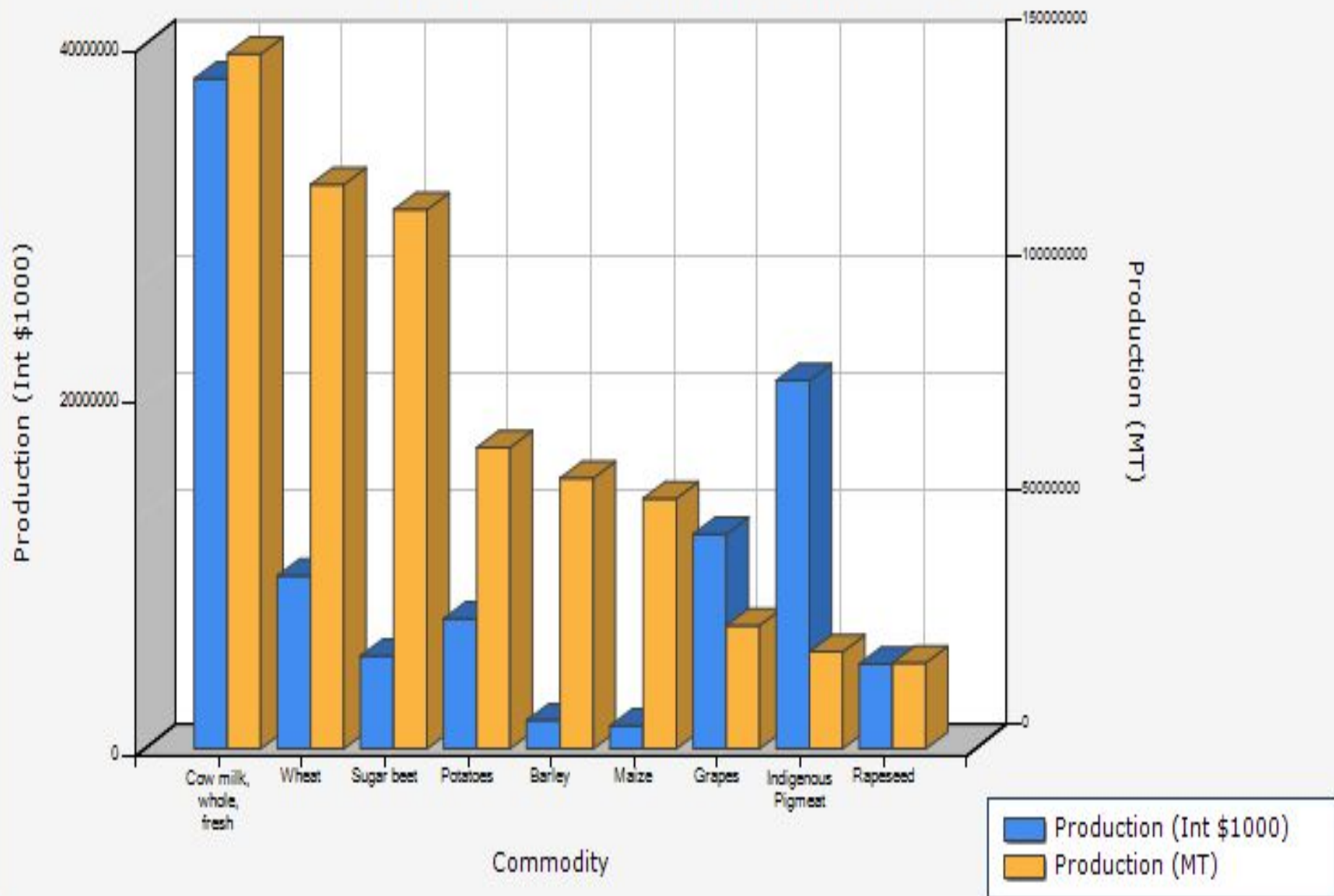
UDZIAŁ W PRODUKCJI ROLNEJ UNII EUROPEJSKIEJ (% – 2005)

Zbiory pszenicy u największych producentów UE-27 w latach 2008-2009

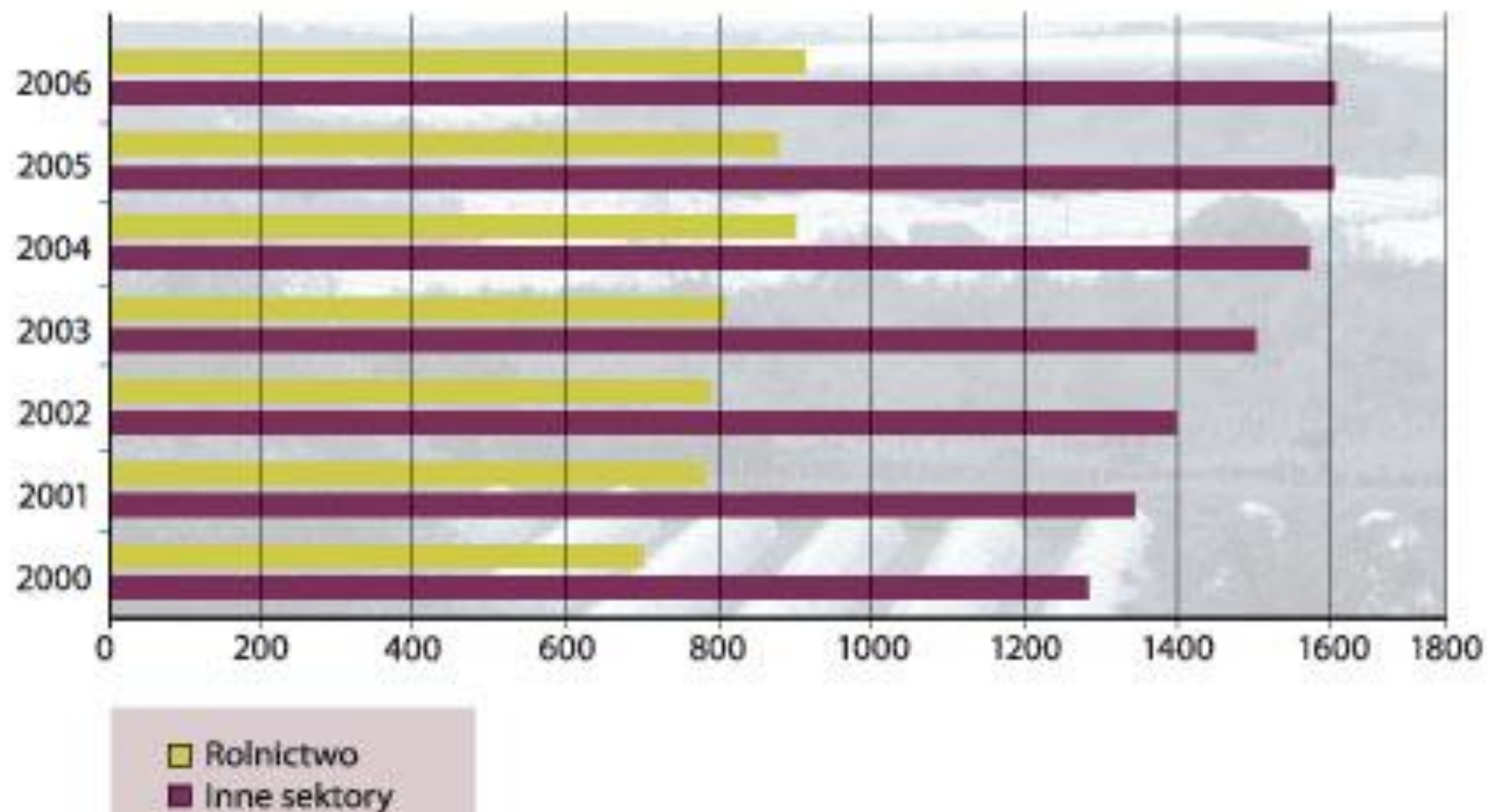

Top production - European Union - 2007

ŚREDNI MIESIĘCZNY ZAROBEK BRUTTO W ROLNICTWIE I MIESIĘCZNE DOCHODY BRUTTO W INNYCH SEKTORACH GOSPODARKI – EU 27

Rolnictwo ekologiczne UE

- Racjonalne wykorzystywanie energii i zasobów naturalnych
- Zachowanie różnorodności biologicznej
- Utrzymywanie regionalnej równowagi ekologicznej
- Zachowanie żyzności gleby
- Dbłość o jakość wody
- Dbłość o zdrowie zwierząt i ich dobrostan oraz respektowanie naturalnych potrzeb behawioralnych zwierząt
- Unikanie stosowania substancji dozwolonych w rolnictwie konwencjonalnym np. syntetycznych pestycydów, herbicydów, nawozów sztucznych lub stymulatorów wzrostu, takich jak antybiotyki czy modyfikacje genetyczne
- Rolnicy stosują techniki chroniące ekosystem i zmniejszające zanieczyszczenie oraz ograniczają ilości stosowanych dodatków i środków ułatwiających przetwarzanie żywności.

Zasady przetwórstwa produktów ekologicznych obejmują:

- Radykalne ograniczenie liczby dodatków i środków pomocniczych w procesie przetwórstwa
-
- Radykalne ograniczenie liczby substancji chemicznych
- Zakaz stosowania genetycznie zmodyfikowanych organizmów (GMO).

- Produkcja musi opierać się głównie na składnikach pochodzenia rolniczego
- Dozwolone nieekologiczne składniki rolnicze muszą być zatwierdzone przez Komisję lub państwa członkowskie UE
- Bardzo ograniczone ilości dodatków i substancji pomagających mogą być stosowane tylko w określonych przypadkach zatwierdzonych przez Komisję
- Stosowanie substancji aromatycznych i barwników jest niedozwolone
- Składniki ekologiczne i konwencjonalne muszą być zawsze oddzielnie przechowywane, transportowane i przetwarzane.

Znaki jakości w UE

unijne logo „Rolnictwo ekologiczne”

- przynajmniej 95 % składników produktu zostało wyprodukowane w sposób ekologiczny
- produkt jest zgodny z przepisami oficjalnego programu inspekcji
- produkt nosi nazwę producenta, przetwórcy bądź sprzedawcy oraz nazwę lub kod organu przeprowadzającego inspekcję.

Światowa produkcja GMO

- 70% w USA i Kanadzie
  - 20% w Argentynie
    - 5% w Brazylii
    - 4% w Chinach
- W krajach UE niewielkie ilości w Hiszpanii, Niemczech, Francji, Czechach.
  -
- Najczęściej uprawia się soję, kukurydzę, rzepak i bawełnę. Około 60% przetworzonych produktów spożywczych zawiera soję lub kukurydzę.

W Unii Europejskiej strefami wolnymi od GMO zadeklarowały się między innymi:

- w Anglii 44 hrabstwa (14 milionów mieszkańców)
- we Francji 14 z 21 regionów (3/4 Francuzów chce całkowitego moratorium na GMO w rolnictwie)
  - 90% powierzchni Włoch
  - cała Austria, Grecja i Polska.
- Łącznie 172 duże regiony (województwa) i około 4500 mniejszych regionów (jak powiaty, gminy, wsie)

Obszary wiejskie w Polsce

- zajmują około 93% terytorium kraju
- mieszka na nich 14,7 mln osób
- czyli 38% polskiego społeczeństwa
- prawie 1/4 pracujących w Polsce nadal jest zaangażowana w działalność rolniczą (najwięcej w UE)

- Duże rozdrobnienie, średnia wielkość polskiego gospodarstwa to 7,8ha
- Ponad połowa gospodarstw produkuje tylko na własne potrzeby
- Produkcja metodami tradycyjnymi

WIELKOŚĆ GOSPODARSTW ROLNYCH w województwach

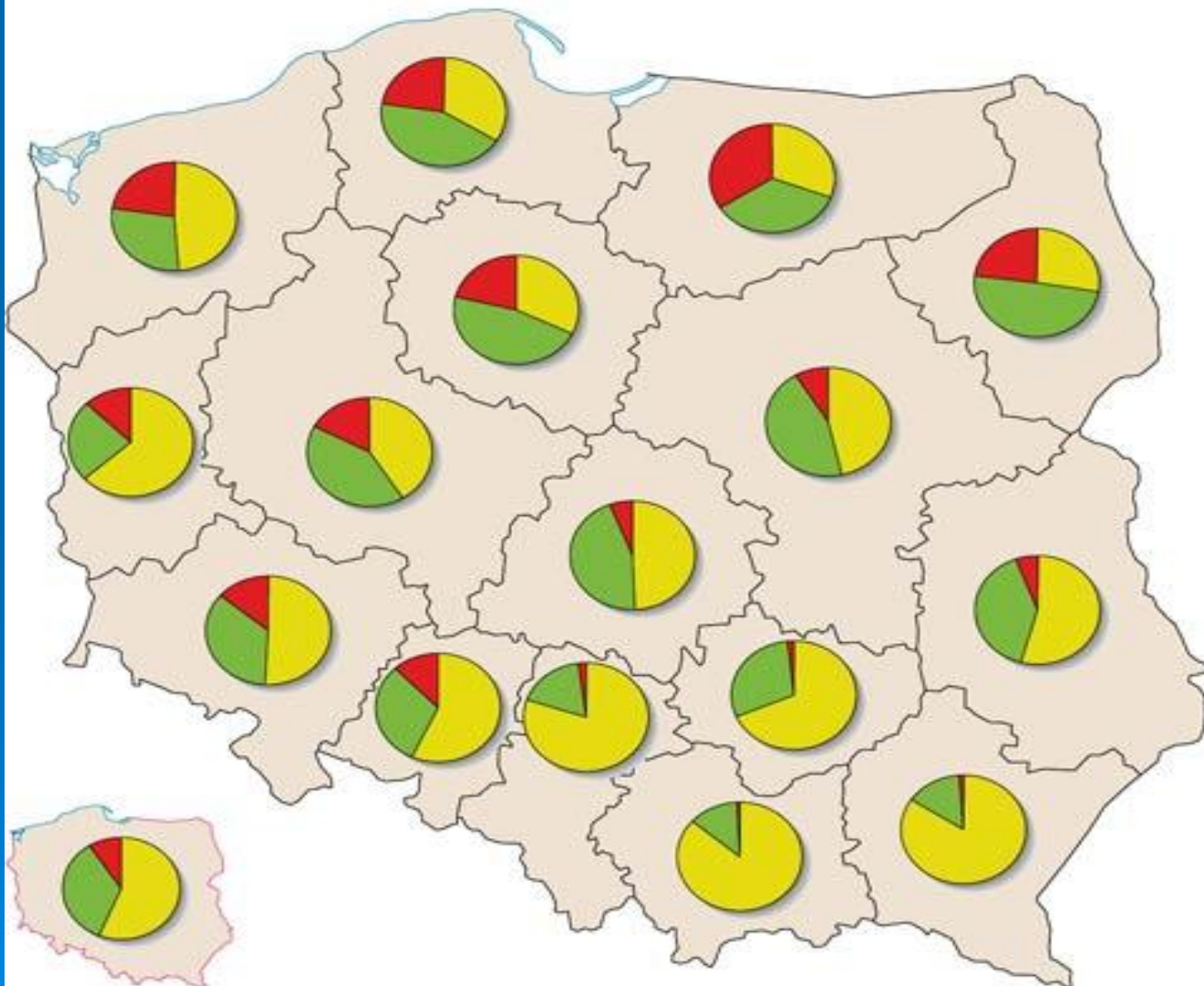
1-5 ha

5-15 ha

>15 ha

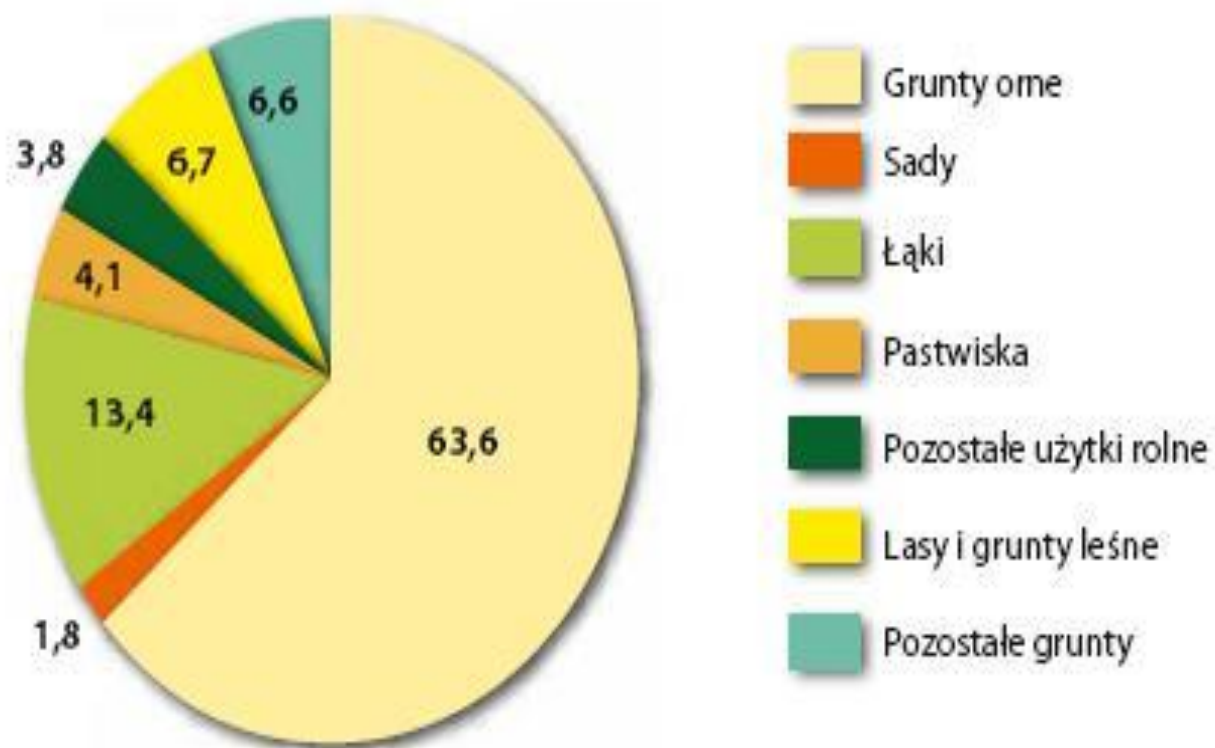

Tab. 1. Udział i miejsce polskiego rolnictwa w świecie i UE (27 państw)

Produkcja niektórych artykułów rolnych	Udział		Miejsce	
	w świecie	w UE	w świecie	w UE
pszenica	1,2	5,6	18	5
żyto	19,8	40,1	3	2
ziemniaki	2,9	15,8	7	2
buraki cukrowe	4,5	9,7	7	3
rzepak	3,4	10,3	7	4
jabłka	3,6	20,2	4	1
mięso	1,3	8,3	14	5
mleko krowie	2,2	8,1	11	4
Pogłowie:				
bydła	0,4	6,2	45	7
trzody chlewnej	1,9	11,8	7	3

Źródło: Rocznik Statystyczny Rolnictwa i Obszarów Wiejskich 2007 Dane za 2006 r.

Ryc. 6. Struktura użytkowania gruntów w gospodarstwach ogółem (w %)

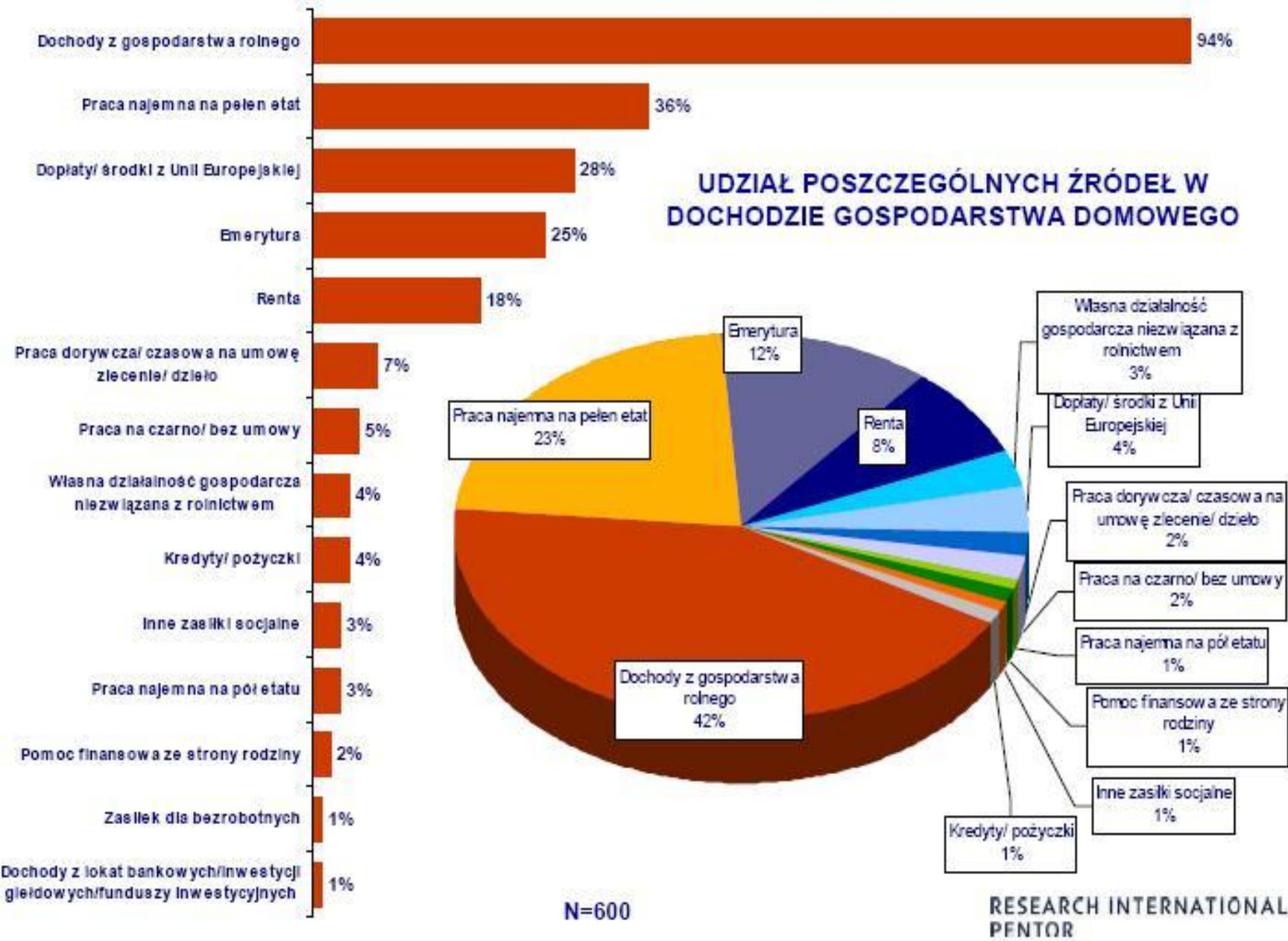

Źródło: Użytkowanie gruntów, powierzchnia zasiewów i pogłowie zwierząt gospodarskich w 2007 r. GUS. Warszawa 2007

Słabości obszarów wiejskich w Polsce

- niedoinwestowanie gospodarstw i obszarów wiejskich pod względem infrastruktury technicznej, społecznej i kulturowej
- niska efektywność wykorzystania środków produkcji rolniczej
- niski poziom edukacji i kwalifikacji zawodowych
- wysoki wskaźnik bezrobocia i przeludnienia
- niska aktywność ekonomiczna, społeczna i kulturowa ludności wiejskiej
- niska świadomość ekologiczna
- słabość instytucji i organizacji wspierających rozwój obszarów wiejskich

ŹRÓDŁA DOCHODÓW GOSPODARSTW DOMOWYCH: ROLNICY

Dziękujemy...

